

הרבנות הראשית לישראל

THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

וועדה למתן אישורים לעריכת חופות

בס"ד, יום חמישי י"ח אב תשס"ז

נישואין כדת משה וישראל בדורנו

מאז ומתמיד הנישואין כדת משה וישראל הם שהעניקו לעמנו את קדושתו, ובה הוא נבדל מן העמים, אלא שיש לעמנו קדושות אחרות, קדושת הזמנים וקדושת הפרישות מן המאכלות האסורות, כי קדושות אלו נחשבו כנלוות וכנוספות לקדושת עמנו, בא"י מקדש ישראל והזמנים. בעוד שהקדושה הקשורה בנישואין, פרישות מן העריות, וקדושת הנישואין הכשרים הם הקדושה של עמנו. לא מיבעיא לפי החתימה של ברכת הקידושין, בא"י המקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין, שממנה משתמע שעמנו מתקדש ע"י חופה וקידושין כדמו"י, אלא אפילו לפי הנוסחה, בא"י מקדש ישראל, הרי משמעותה שקידושין כדמו"י הם קדושת ישראל.

קדושת המשפחה בישראל

ובאמת שהרמב"ם מצא לנכון בספרו "משנה תורה", להקדים הקדמה להלכות קידושין ולתאר כיצד נשאו נשים לפני מתן תורה, כי בכך הוא רצה לומר שקדושת עמנו במתן תורה היא בדינים המיוחדים שיש לנו בקידושי אשה. בעוד שאצל הגויים לפני מתן תורה, הנישואין הם הסכמה פרטית בין בני הזוג להינשא והכנסת האשה לרשות בעלה וקיום חיי אישות (סופר ליברלים, אין צורך באקט פורמלי כמו בנישואין אזרחיים בימינו, שיש בהם אקט פורמלי). הרי לפי ההלכה יש לקדש אשה בפני שני עדים כשרים. ולמרות שהיא כבר אשתו (=לגבי העולם היא אשת איש), עדיין היא אסורה לבעלה, עד לאחר חופה בפני עשרה, עם ברכות. ועם שטר כתובה שבו מתחייב הבעל בכל חובותיו כלפי אשתו, ומתחייב בבטוחה כספית כדי למנוע גירושי אשתו, בקלות דעתו. וכן חלילה למצב שבו יסתלק מן העולם, והיא תישאר אלמנה ובלי כל אלה האשה אסורה לבעלה.

ואין ספק שכל הדינים הייחודיים הללו מייקרים את כבוד האשה אצל בעלה, וכלפי כל העולם, ומיקרים את מוסד הנישואין. ומוסד נישואין כזה יכול לשמש כמסגרת משפחתית בטוחה ומבטיחה לצאצאים שיוולדו, שלא יהיה גורלם תלוי במצבי הרוח של הוריהם ובתאוותיהם.

אין פלא ששרד מנהג בתימן שאומרים פיוט אחרי קריאת הכתובה, ומסירתה ע"י החתן לכלה, "אהוב מהר המור (=הר סיני שנקרא מוריה, מקור ההוראה) נתן לי (=אני היהודי) מורשה (=התורה שהיא לנו מורשה)", "ברוך מהר המור נתן לי מורשה". וכן "גבור" ועוד תוארים לפי סדר א"ב, עד האות תי"ו (אפשר לקצר), ולבסוף חותמים הפיוט, "מורשה נחלתי, וקבלתי **בקדושה**, **בקדושה שמעתי**, כי יקח איש אשה. אשה טובת מראה, מאורסה מקודשה". כלומר שקבלת תורה נתייחדה בציווי כי יקח אשה אשה (כדמו"י). שהיא יסוד קדושתנו. למרות שקבלנו תרי"ג מצוות.

בירור כשרות היוחסין

הנישואין התייחדו בעמנו גם ובעיקר בגלל דיני יוחסין. בגמרא קידושין, סט, ב, נאמר, שעזרא הסופר עלה בבית שני והעלה עמו עשרה יוחסין שהיו בהם בעיות יוחסין, והשאיר את יהדות בבל דאז נקיה כסולת, בלי בעיות יוחסין. מאחר והוא העלה עמו את גדולי ההוראה, ואסור היה להשאיר את יהודי בבל בלי תורה ועם בעיות יוחסין. בעוד שבארץ היו עמו גדולי ההוראה, ביה"ד הגדול. והם שטיפלו בכל בעיות היוחסין. כאן המקום לציין שהרמב"ם, ביאת המקדש, ו, יא, כתב שבלשכת הגזית ישבו חברי בית הדין הגדול "**ועיקר מעשיהן התדיר** שהן יושבין ודינן את הכהונה, **ובודקין את הכהנים ביחוסין** ובמומין". כך שהנישואין אינם רק הקידושין והחופה כדת משה וישראל, אלא ובעיקר, בירור היוחסין.

בדורנו שלנו זכינו וקמה מדינת ישראל, ובה רוב בני עמנו והרבה מגדולי התורה של העולם היהודי בדורנו. אולם יש לנו הרבה בעיות יוחסין גם בארץ וגם בתפוצות. ואין לנו בית דין הגדול. והמדינה אינה מדינת הלכה, אלא מדינת חוק. ואין הרבנים בני חורין לפעול לפי ההלכה ורק לפי ההלכה, כי יש הרבה יריבים לדת ולאנשי הדת ולרבנים, והרבה אורבים בכל פינה כדי לקצץ בנטיעות.

יש לשמור על הרה"ר לישראל

לצערנו, טרם זכינו שגדולי התורה בארץ ובעולם יתכנסו וידונו בבעיות השעה, ויעמדו במלוכד, ובאופן מושכל על משמרת הקודש של עמנו. אולם המדינה מכירה במוסד הרבנות הראשית לישראל, והיא המוסד שמבחינת המדינה הוא המוסמך לפעול בענייני נישואין וגירושים, ובענייני כשרות וכיו"ב. אבל לא זכינו שכל חברי מועצת הרה"ר לישראל והרבנים הראשיים יכללו בתוכה רוב מניין ורוב בניין של גדולי התורה בישראל, או בעולם היהודי. דבר שמחליש את יכולת פעולתה מבית ומחוץ.

אולם חובה עלינו לשמור על מוסד זה מכל משמר, כדי שיעמוד על משמר קדושת עמנו בנישואין ובגירושים, בגירות, ובכשרות ברבנות ובדיינות וכיו"ב. כי מאחר והוא מוסד מוכר ע"י המדינה, אנו חייבים לשמור עליו מכל משמר, לבל נחתור תחתיו, ולבל נזעזענו. ועלינו לדעת שהרס הרה"ר לישראל הוא הפרדת הדת מן המדינה, והפרטת עניני הדת לקהילות קהילות, ועמנו יתפלג ויתפורר חלילה.

הרבנות הראשית לישראל

THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

וועדה למתן אישורים לעריכת חופות

נישואין במסגרת הרבנות

ואמנם ענייני הנישואין, שהם כאמור הסוד והיסוד של קדושת עמנו, הרה"ר לישראל והרבנויות המקומיות, פועלות בהם בדקדקנות, ולפי כללים שנקבעו בבירור היוחסין של בני הזוג. ורבני הערים והיישובים ממונים על כך, והם רושמים בתיקי הנישואין כל הפרטים הנדרשים, והם המכריעים, והרבה פעמים בסיוע בתי הדין רבניים בארץ, בדבר כשרות היוחסין של בני זוג להינשא כיהודים, כדמו"י.

אולם הרה"ר לישראל ממונה לשמחנתו, גם על עריכת החופות והקידושין כדמו"י. כי גם בענין זה אי אפשר שכל אחד יתעסק בהם, רק מי שהוא בקי ומנוסה בטיב הקידושין יהיה לו עסק עימהם. שאם לא כן אפשר שיהיו פגמים בחו"ק הן בכשרות העדים והן בתוקף הכתובות, ואפילו בתוקף הקידושין, ללא כל קשר לעדים.

לכן רבני הערים והיישובים שהם רושמי נישואין הם גם שהתעסקו בעריכת חו"ק, ויש שנעזרו ברבני שכונות. במהלך הזמן בני זוג מעדות שונות, וכן מקהילות שונות, ביקשו רב מטעמם לערוך את החו"ק שלהם, בסגנונם, לפי מסורתם ולפי טעמם. והמרא דאתרא אישר או לא אישר, לאחר שחקר ודרש על אותו רב, על יראתו ועל ידיעותיו בענייני חו"ק וניסיונו. חלפו שנים והיישובים גדלו והערים גדלו, ולא תמיד המרא דאתרא הכיר, או יכל להכיר מקרוב את הרב שבני הזוג רצו בו כעורך חו"ק. ויש שרבנים הסתמכו על כך שברבנות מסוימת אישרו לאותו רב לערוך חו"ק, או על פי עדות מסוימת, וכך השתלבו בקרב עורכי חו"ק גם כאלה שלא היו בקיאים בטיב חופה וקידושין, והיו אולי בקיאים בחלק הטקסי, וביותר אם קולם ערב ומראיהם נאה. ולצערנו, נתגלו מכשולים בעניין זה.

נישואין בעת של חילון

כמו כן, עיינו ראות ולא זר, שתהליך החילון בחברה היהודית הולך וגובר. והבורות בענייני היהדות ובשורשיה, היא הסרטן של דורנו. ולכן, הרבה מבני הזוג בדורנו מעוניינים בטקסים קצרים נעימים, ואולי גם משעשעים, ויש שרוצים שגם הכלה תבוא לידי ביטוי במהלך החו"ק, ויש מבני הזוג כאלה שאינם נמנעים מלהעדיף נישואין אלטרנטיביים.

ולכן האתגר של הרבנות בעת הזאת היא לשקוד כיצד להבטיח נישואין כדת משה וישראל באמת, ובדרכי נועם. בפנים מאירות, ובפה מסביר בקצרה וברהיטות, באופן המושך את הלב, וזאת כדי ליצור גשר בינינו ובין אחינו הרחוקים מתורה ומצות, ולשמור על אחדות האומה ועל קדושתה.

אמנם יש רבנים מכל החוגים שעושים מלאכת קודש זו בהצלחה, אבל יש צורך בהכשרת רבנים רבים לכך. ואלה יעמדו לצדו של המארא דאתרא ויעזרו לו. יש צורך בעורכי חופות וקידושין, הבקיאים בדיני חופה וקידושין, כגון שנבחנו ברה"ר לישראל בדינים אלו והצלחו בבחינתם. ומלבד ידיעתם, רכשו ניסיון, ע"י ששימשו במשך תקופה מסוימת (כגון שלוש שנים), אצל רבני ערים וכיו"ב. **ושיראתם קודמת לחכמתם**. כי לא די בידע ובניסיון, יש צורך באישיות רבנית שיש לה יראת שמים, ויש לה תודעה עמוקה על גודל האחריות והחשיבות בשמירת קדושת עמנו, בעריכת חו"ק כדמו"י. שאם לא ננהג כן, אפשר שמרוב להיטות לקרב רחוקים, יש ויהיו עורכי חו"ק שיתרחקו מדרך האמת. אולם כיצד נוכל לבדוק יראת שמים לעניין זה?

ידע, ניסיון ויראת ה'

בשלב זה החליטה הרה"ר לישראל שמלבד רבני ערים ורבני יישובים ורבנים צבאיים, שהם רבנים בפועל ובתוקף תפקידם עורכים חופות וקידושין (בבחינת אין בודקין מן המזרח ולמעלה), יוכלו לערוך חופות וקידושין גם רבני קהילות שרבני עריהם מאשרים שהם רבני קהילות, ושהם יראי ה' ומוכרים להם שיש להם ידע בעריכת חו"ק וניסיון של שלוש שנים. לרבני קהילות אלו יש צורך בהשכלה רבנית מוכחת, תעודת יורה יורה מהרה"ר לישראל או לפחות כושר לרב שכונה מהרב הראשי לישראל.

וכן מי שעבר בחינה בדיני חו"ק ברה"ר לישראל, והצלח, לא די בכך. כי יש צורך גם בניסיון וגם ביראת ה'. בבחינת יראתו קודמת לחכמתו. כמו שגם רב, דיין, שופט, רופא, קצין וכיו"ב, זקוקים לשם קבלת המינוי בניסיון בנוסף לידע, ובאישיות ההולמת את התפקיד. אלה הם דברים אלמנטריים.

אפשר שבעתיד כל עורך חו"ק יחויב להיבחן בדיני חו"ק ברה"ר לישראל. אך לעולם נזקק לשני דברים נוספים: ניסיון מוכח ויראת ה'. ויראת ה' אינני רואה בשלב זה שום דרך לקבוע אותה, בלי שימוש ברבנות מעשית, לפחות ברמה של רב קהילה, והמלצה מהמארא דאתרא על אישיותו של אותו רב.

ראשי ישיבות

וכאן ישאל השואל, מה דינו של ראש ישיבה? תלמידים רבים רוצים שראש הישיבה שלהם שהוא להם כרב וכאב, שיערוך להם חו"ק. על שאלה ששאלתי את הגאון הרב אלישיב שליט"א פנים בפנים אמר לי, שגם בעניין ראש ישיבה צריכים להיות בטוחים שהוא בקי בטיב חו"ק. ורק ראשי ישיבה שפקע שמם, והם יחידים, ניתן לסמוך עליהם. אולם פשט המנהג ברבנויות שמאפשרים לראשי ישיבה ואדמו"רים לערוך חו"ק לתלמידיהם ולחסידיהם. אך לא תמיד אנו שבעי רצון מכך. כי יש שנכשלו בכתיבת כתובות, ולכן יש רבנויות שכותבות את הכתובות ומשאירות מקום הסכום, ויש ששולחות את הכתובות לראש ישיבה, ביד שליח, שבקי בדיני חו"ק, כדי שיהא

הרבנות הראשית לישראל

THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

וועדה למתן אישורים לעריכת חופות

משקיף. ועדיין רב הפרוץ על העומד בעניין זה. וכן יש קושי נוסף בעניין זה, בימינו, מי נחשב לראש ישיבה? ואין ספק שבעתיד תהיה תמורה גם בתחום זה.

פקחי כשרות ובי"ד משמעותי

ואמנם בדעת הרה"ר לישראל למנות פקחי כשרות לעריכת חו"ק וכל מי שנכשל, ייבדק כישלונו ויטופל בהתאם. ואם חלילה הוא מכשיל את הרבים, הוא יועמד בפני בי"ד משמעותי, ולפי חומר העברה, כך תהיה חומרת העונש.

אפשר שאחרי הפעלת פקחי כשרות יהיה בדק בית נוסף. לא מיבעיא ברמת ראשי ישיבות אלא גם רמת הרבנים המכהנים בפועל, וכן לגבי אלה שאושרו לערוך חו"ק ע"י הוועדה. ואם יהיה צורך לעדכן את הקריטריונים תידרש לכך מועצת הרה"ר. כשם שגם ועדת הנישואין תשקוד על קביעת קודים אתיים לעריכת חו"ק לרבות בענייני שכר וכיו"ב. כי דברים אלו חייבים להיות מוסדרים וראויים.

לפעול רק במסגרת הרה"ר

אבל יש לשבח את הרה"ר לישראל על פועלה, לעודדה ולחזקה, ואין לדחוק את הקץ. ואין לנהוג בחפזה, ולהגמיש יתר על המידה את הקריטריונים. ואין חכם בעניינים אלו כבעל הניסיון. כי בקדושת עמנו מדובר, ובעצם קיומה של הרה"ר לישראל מדובר.

עלינו להיות מדודים ושקולים ובלתי חפוזים. ועלינו לפעול רק בדרך של תמורות שקולות ולא בדרך של מהפכות. כי המציאות היא מורכבת מאוד. ואין פתרונות קסם, אם באמת רוצים לשמור על קדושת עמנו.

די למאבקים

עלינו לזכור שמאבקים מבית, ובמיוחד חלילה תוך הסתייעות בגורמי חוץ, תעלה את הכורת על כולנו, אנו שלומי אמוני ישראל החפצים באמת ברה"ר לישראל, בתורת ישראל, בעם ישראל ובארץ ישראל.

נזכור ולא נשכח שבית שני חרב אף שעסקו בתורה ובגמ"ח, והכל רק בגלל שנאת חנם (יומא ט, ב). ומאבקים בין שלומי אמוני ישראל, ובמיוחד כשמעורבים גורמי חוץ, הם בבחינת שנאת חנם, והם יהרסו את המעט שנבנה, וימשיכו לדחות את בניין בית שלישי לזמן לא נודע חס ושלום.

אין ספק שאנו מצויים לקרב את אחינו הרחוקים מתורה ומצוות ובאהבה. אבל קל וחומר בנו של קל וחומר, שמחויבים אנו באהבת רעינו לתורה ולמצוות, כלומר בינינו לבין עצמנו. כי היאך נקרב רחוקים אם חלילה נתרחק מן הקרובים!?

ולכן אחי ורעי בואו נחדל ממלחמות אחים, ונרבה באהבת חנם, ונטפח את מוסד הנישואין בדורנו כדת משה וישראל, לעם היושב בציון ולאחינו שבתפוצות, עם בניין גשר לכל אחינו באשר הם, ואולי בדרך זו בעה"ת ובא לציון גואל.

בכבוד רב,

הרב רצון ערוסי

רבה של קריית-אונו ויו"ר ועדת נישואין
וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל